

Το χριστόψωμο, διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη.

Μεταξύ των πολλών δημωδών τύπων, τους οποίους θα έχωσι να εκμεταλλευθώσιν οι μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπή κατέχει θέσιν η κακή πενθερά, ως και η κακή μητριά. Περί μητριάς άλλωστε θα αποπειραθώ να διαλάβω τινά, προς εποικοδόμησιν των αναγνωστών μου. Περί μιας κακής πενθεράς σήμερον ο λόγος.

Εις τι έπταιεν η ατυχής νέα Διαλεχτή, ούτως ωνομάζετο, θυγάτηρ του Κασσανδρέως μπάρμπα Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν εις μίαν των νήσων του Αιγαίου. Εις τι έπταιεν αν ήτο στείρα και άτεκνος; Είχε νυμφευθή προ επταετίας, έκτοτε δις μετέβη εις τα λουτρά της Αιδηψού, πεντάκις τής έδωκαν να πih διάφορα τελεσιουργά βότανα, εις μάτην, η γη έμενεν άγονος. Δύο ή τρεις γύφτισσαι τής έδωκαν να φορέση περίαπτα θαυματουργά περί τας μασχάλας, ειπούσαι αυτή, ότι τούτο ήτο το μόνον μέσον, όπως γεννήση, και μάλιστα υiόν. Τέλος καλόγηρός τις Σιναΐτης τη εδώρησεν ηγιασμένον κομβολόγιον, ειπών αυτή να το βαπτίζει και να πίνη το ύδωρ. Τα πάντα μάταια.

Επί τέλους με την απελπισίαν ήλθε και η ανάπαυσις της συνειδήσεως, και δεν ενόμιζεν εαυτήν ένοχον. Το αυτό όμως δεν εφρόνει και η γραία Καντάκαινα, η πενθερά της, ήτις επέρριπτεν εις την νύμφην αυτής το σφάλμα της μη αποκτήσεως εγγόνου διά το γήρας της.

Είναι αληθές, ότι ο σύζυγος της Διαλεχτής ήτο το μόνον τέκνον της γραίας ταύτης, και ούτος δε συνεμερίζετο την πρόληψιν της μητρός του εναντίον της συμβίας αυτού. Αν δεν τω εγέννα η σύζυγός του, η γενεά εχάνετο. Περίεργον, δε, ότι πας Έλλην της εποχής μας ιερώτατον θεωρεί χρέος και υπερτάτην ανάγκην την διαιώνισιν του γένους του.

Εκάστοτε, οσάκις ο υiός της επέστρεφεν εκ του ταξιδίου του, διότι είχε βρατσέραν, και ήτο τολμηρότατος εις την ακτοπλοΐαν, η γραία Καντάκαινα ήρχετο εις προϋπάντησιν αυτού, τον ωδήγει εις τον οικίσκον της, τον εδιάβαζε, τον εκατήχει, του έβαζε μαναφούκια, και ούτω τον προέπεμπε παρά τη γυναικί αυτού. Και δεν έλεγε τα ελαττώματά της, αλλά τα αυγάτιζε, δεν ήτο μόνο «μαρμάρα», τουτέστι στείρα η νύμφη της, τούτο δεν ήρκει, αλλ' ήτο άπαστρη, απασσάλωτη, ξετσίπωτη κλπ. Όλα τα είχεν, «η ποίσα, η δείξα, η άκληρη».

Ο καπετάν Καντάκης, φλομωμένος, θαλασσοπνιγμένος, τα ήκουεν όλα αυτά, η φαντασία του εφούσκωνεν, εξερχόμενος είτα συνήντα τους συναδέλφους του ναυτικούς, ήρχιζαν τα καλώς ώρισες, καλώς σας ηύρα, έπινεν επτά ή οκτώ ρώμια, και με τριπλήν σκοτοδίνη, την εκ της θαλάσσης, την εκ της γυναικείας διαβολής και την εκ των ποτών, εισήρχετο οίκαδε και βάρβαροι σκηναί συνέβαινον τότε μεταξύ αυτού και της συζύγου του.

Ούτως είχαν τα πράγματα μέχρι της παραμονής των Χριστουγέννων του έτους 186... Ο καπετάν Καντάκης προ πέντε ημερών είχε πλεύσει με την βρατσέραν του εις την απέναντι νήσον με φορτίον αμνών και ερίφων, και ήλπιζεν, ότι θα εώρταζε τα Χριστούγεννα εις την οικίαν του. Αλλά τον λογαριασμόν τον έκαμνεν άνευ του ξενοδόχου, δηλ. άνευ του Βορρά, όστις εφύσησεν αιφνιδίως άγριος και έκλεισαν όλα τα πλοία εις τους όρμους, όπου ευρέθησαν. Είπομεν όμως, ότι ο καπετάν Καντάκης ήτο τολμηρός περί την ακτοπλοΐαν. Περί την εσπέραν της παραμονής των Χριστουγέννων ο άνεμος εμετριάσθη ολίγον, αλλ' ουχ ήττον εξηκολούθει να πνέη. Το μεσονύκτιον πάλιν εδυνάμωσε.

Τινές ναυτικοί εν τη αγορά εστοιχημάτιζον, ότι, αφού κατέπεσεν ο Βορράς, ο καπετάν Καντάκης θα έφθανε περί το μεσονύκτιον. Η σύζυγός του όμως δεν ήτο εκεί να τους ακούση και δεν τον επερίμενεν. Αύτη εδέχθη μόνο περί την εσπέραν την επίσκεψιν της πενθεράς της, ασυνήθως φιλόφρονος και μηδιώσης, ήτις τη ευχήθη το απαραίτητον «καλό δέξιμο», και διά χιλιοστήν φορά το στερεότυπον «μ' έναν καλό γιού».

Και ου μόνον, τούτο, αλλά τη προσέφερε και εν χριστόψωμο.

- Το ζύμωσα μοναχή μου, είπεν η θειά Καντάκαινα, με γεια να το φας.

- Θα το φυλάξω ως τα Φώτα, διά ν' αγιασθή, παρετήρησεν η νύμφη.

- Οχι, όχι, είπε μετ' αλλοκότου σπουδής η γραία, το δικό της φυλάει η κάθε μια νοικοκυρά διά τα Φώτα, το πεσκέσι τρώγεται.

- Καλά, απήντησεν ηρέμα η Διαλεχτή, του λόγου σου ξέρεις καλλίτερα.

Η Διαλεχτή ήτο αγαθωτάτης ψυχής νέα, ουδέποτε ηδύνατο να φαντασθή ή να υποπτεύση κακό τι.

«Πώς τώπαθε η πεθερά μου και μου έφερε χριστόψωμο», είπε μόνον καθ' εαυτήν, και αφού απήλθεν η γραία εκλείσθη εις την οικίαν της και εκοιμήθη μετά τινος δεκαετούς παιδίσκης γειτονοπούλας, ήτις τη έκανε συντροφίαν, οσάκις έλειπεν ο σύζυγός της. Η Διαλεχτή εκοιμήθη πολύ ενωρίς, διότι σκοπόν είχε να υπάγη εις την εκκλησίαν περί το μεσονύκτιον. Ο ναός δε του Αγίου Νικολάου μόλις απείχε πενήντα βήματα από της οικίας της.

Περί το μεσονύκτιον εσήμαναν παρατεταμένως οι κώδωνες. Η Διαλεχτή ηγέρθη, ενεδύθη και απήλθεν εις την εκκλησίαν. Η παρακοιμωμένη αυτή κόρη ήτο συμπεφωνημένον, ότι μόνον μέχρι ου σημάνη ο όρθρος θα έμενε μετ' αυτής, όθεν αφυπνίσασα αυτήν την ωδήγησε πλησίον των αδελφών της. Αι δύο οικίαι εχωρίζοντο διά τοίχου κοινού.

Η Διαλεχτή ανήλθεν εις τον γυναικωνίτην του ναού, αλλά μόλις παρήλθεν ημίσεια ώρα και γυνή τις πτωχή και χωλή δυστυχής, ήτις υπηρετεί ως νεωκόρος της εκκλησίας, ελθούσα τη λέγει εις το ους.

- Δόσε μου το κλειδί, ήλθε ο άντρας σου.

- Ο άντρας μου! ανεφώνησεν η Διαλεχτή έκπληκτος.

Και αντί να δώση το κλειδί έσπευσε να καταβή η ίδια.

Ελθούσα εις την κλίμακα της οικίας, βλέπει τον σύζυγόν της κατάβρεκτον, αποστάζοντα ύδωρ και αφρόν.

- Είμαι μισοπνιγμένος, είπε μορμυρίζων ούτος, αλλά δεν είναι τίποτε. Αντί να το ρίξωμε έξω, το καθίσαμε στα ρηχά.

- Πέσατε έξω; ανέκραξεν η Διαλεχτή.

- Όχι, δεν είναι σου λέω τίποτε. Η βρατσέρα είναι σίγουρη, με δυο άγκουρες αραγμένη και καθισμένη.

- Θέλεις ν' ανάψω φωτιά;

- Αναψε και δόσε μου ν' αλλάξω.

Η Διαλεχτή εξήγαγε εκ του κιβωτίου ενδύματα διά τον σύζυγόν της και ήναψε πυρ.

- Θέλεις κανένα ζεστό;

- Δεν μ' ωφελεί εμένα το ζεστό, είπεν ο καπετάν Καντάκης. Κρασί να βγάλης.

Η Διαλεχτή εξήγαγεν εκ του βαρελίου οίνον.

- Πώς δεν εφρόντισες να μαγειρεύσης τίποτε; είπε γογγύζων ο ναυτικός.

- Δεν σ' επερίμενα απόψε, απήντησε μετά ταπεινότητος η Διαλεχτή. Κρέας επήρα. Θέλεις να σου ψήσω πριζόλα;

- Βάλε, στα κάρβουνα, και πήγαινε συ στην

εκκλησιά σου, είπε ο καπετάν Καντάκης. Θα έλθω κι εγώ σε λίγο.

Η Διαλεχτή έθεσε το κρέας επί της ανθρακιάς, ήτις εσχηματίσθη ήδη, και ητοιμάζετο να υπακούση εις την διαταγήν του συζύγου της, ήτις ήτο και ιδική της επιθυμία, διότι ήθελε να κοινωνήση. Σημειωτέον ότι την φράσιν «πήγαινε συ στην εκκλησιά σου» έβαψεν ο Καντάκης διά στρυφνής χροιάς.

- Η μάννα μου δε θα τώμαθε βέβαια ότι ήλθα, παρατήρησεν αύθις ο Καντάκης.

- Εκείνη είναι στην ενορία της, απήντησεν η Διαλεχτή. Θέλεις να της παραγγείλω;

- Παράγγειλέ της να έλθη το πρωί.

Η Διαλεχτή εξήλθεν. Ο Καντάκης την ανεκάλεσεν αίφνης.

- Μα τώρα είναι τρόπος να πας εσύ στην εκκλησιά, και να με αφήσεις μόνον;

- Να μεταλάβω κι έρχομαι, απήντησεν η γυνή.

Ο Καντάκης δεν ετόλμησε ν' αντείπη τι, διότι η απάντησις θα ήτο βλασφημία. Ουχ ήττον όμως την βλασφημίαν ενδιαθέτως την επρόφερεν.

Η Διαλεχτή εφρόντισε να στείλη αγγελιοφόρον προς την πενθεράν της, ένα δωδεκαετή παιδα της αυτής εκείνης γειτονικής οικογενείας, ης η θυγάτηρ εκοιμήθη αφ' εσπέρας

πλησίον της, και επέστρεψεν εις τον ναόν.

Ο Καντάκης, όστις επείνα τρομερά, ήρχισε να καταβροχθίζη την πριζόλαν. Καθήμενος οκλαδόν παρά την εστίαν, εβαρύνετο να σηκωθή και ν' ανοίξη το ερμάρι διά να λάβη άρτον, αλλ' αριστερόθεν αυτού υπεράνω της εστίας επί μικρού σανιδώματος ευρίσκετο το Χριστόψωμον εκείνο, το δώρον της μητρός του προς την νύμφην αυτής. Το έφθασε και το έφαγεν ολόκληρον σχεδόν μετά του οπτού κρέατος.

.....

Περί την αυγήν, η Διαλεχτή επέστρεψεν εκ του ναού, αλλ' εύρε την πενθεράν της περιβάλλουσαν διά της ωλένης το μέτωπον του υιού αυτής και γοερώς θρηνούσαν.

Ελθούσα αύτη προ ολίγων στιγμών τον εύρε κοκκαλωμένον και άπνουν. Επάρασα τους οφθαλμούς, παρετήρησε την απουσίαν του Χριστοψώμου από του σανιδώματος της εστίας, και αμέσως ενόησε τα πάντα. Ο Καντάκης έφαγε το φαρμακωμένο χριστόψωμο, το οποίον η γραία στρίγλα είχε παρασκευάσει διά την νύμφην της.

Ιατροί επιστήμονες δεν υπήρχον εν τη μικρά νήσω ουδεμία νεκροψία ενεργήθη. Ενομίσθη, ότι ο θάνατος προήλθεν εκ παγώματος συνεπεία του ναυαγίου. Μόνη η γραία Καντάκαινα ήξευρε το αίτιον του θανάτου. Σημειωτέον, ότι η γραία, συναισθανθείσα και αυτή το έγκλημά της, δεν εμέμφθη την νύμφην της. Αλλά τουναντίον την υπερήσπισε κατά της κακολογίας άλλων.

Εάν έζησε και άλλα κατόπιν Χριστούγεννα, η άστοργος πενθερά και ακουσία παιδοκτόνος, δε θα ήτο πολύ ευτυχής εις το γήρας της.

(Εφ. «Εφημερίς», 26 του Δεκέμβρη 1887).